

اواره دره — تورك يوردىنىڭ بوسايسىلە ۱۰ نىچى جلدى

بىتەرك ۱۱ نىچى جلدى باشلىيور. آتونەلرى بىتەنلرە «يورد»
كوندرىلە يەچكدر. اشتراكلىرىنى يىكلىلەتمەلرىنى رجا ايدەرز.

تورك يوردى

ناشرى : تورك يوردى

مدبرى : آق چوره اوغلى يوسف

يىل ۵ جلد ۱۱ ضاىي ۱۱۷

۱ ايلول ۱۳۳۲

يىل ۱۳۳۲ ضاىي ۱۳

بارمقلرینی صاچلرینه گومش ، ایچین ایچین آغلایور ، هر دامله سنی آناسیله برلکده گچمش حیاتنک
بر صفحه سه آقیتور ، دنیا نك ذوقلرنده کی ، سعادتلرنده کی آنیلگی دوشونورک بختسز وارلغه
کوسوردی .

بردن دایسی اوموزینه طوقوندی ! یورغون دماغلی برسسه : «ریمان، یاوروم، دیدی! آوونغه
چالیش ! قیزم باق ، الله بویوکدر ، برینی ویردی ، برینی آلدی .

ویکی کلینله صاقلالی دای صاریلشدیلر .

هر آقشام چکیلرکن صاغ براقدرلرندن برجوغنی ایرتسی کون طوغونجه بولامایان کونش ،
بوصباح ده حسنه خاتم افندی نك لعشنه راست گلمشدی . اوده ، خواجه خانمک دیدیگی کبی : « اوده
اوزرینه کون طوغونجه قیرق ییلقلرله بر اولمشدی ! »
نوح قوبوسی ، ۲۷ مایس ۱۳۳۲

روشه اشرف

دیلیمز

عروض و هجه وزنلری حقنده

بوتون جهان ، قیزیل بر فیژنه نك قورقونج دالغالری ایچنده سرخوش وحمالی چالقانیرکن
« صنعتکارلر بحران دوره لرنده قارا بر رؤیادن نورکش کبی صوصار ! » دینه ن دیکشمه ز قانون ،
سونکوسینک حضورنده دوشمانه سجده ایتدیرن تورک کنجلكنك قامی اوکنده دیز چوکدی !
شعرك مقدس تا گریسه ، منفعت بکله مه ز ، تمیز بر عشقه کوکل باغلایان ادبیاتنک بوکونکی
چوجقلری ، انك مشکل مانعلری آشارق قازاندقلری براق ساعتی هپ بوعلوی مقصده حصرایدیورلردی .
بن بومقاله مده ، هر هفته « تورک ادباغنده » طولانهرق بربرلرینه شعرلرینی ، حکایه لرینی
او قویان ، بدیی دوشونجه لرینی سویله یوب قونوشان بوکنجلكنك ، عروض و هجه وزنلری حقنده
یایدینی مناقشه لری آکلاته جفم که بوصورته ده ، بزجه تماماً معلوم اولان بر حقیقت ، هجه نك تورک
وزنی اولدینی حقیقی ، هرکسجه ، حتی فرصت دوشدکجه بزى تنقیده چالیشان بوتون او « ناخدای
خدا نا شناس » جیلرجه ده آکلاشیامش اولسون !

معلومدرکه مملکت مزده ادبی برانقلاب اولدی . بونک ایلك صولوق سسینی بزایی اول دویمشوق .
او ، افقلمزنی ، اون تموزده اسهن سیاسی انقلاب روزکاریله برابر دولاشمشدی . بوکون ایسه
داها صاغلام وتمیز شکلی آلدی .

بو انقلابک خادملری ایلك اول لسانی ساده لکه دوشرو کوتورمکله ایشه باشلامشلردی . کیت
کیده بعض معین قاعده لر قویمه یه اوغراشهرق عربی و فارسی قاعده سیله یایلمقده اولان ترکیلری
آتدیلر و یاشایان دیانک خارجنده کی کله لریده ادبیات حدودینک دیشینه قوومغه چالیشدیلر . بونلرک
برقیمی ، اولالارنده کی آلتی قیرمینی ، او بزم اینجه دیلزه هیچ ده اویمایان عروضی دیکشیدیرمی

اونوتمشلردی . فقط برمدت صوگرا بوقدسی اویانیقلق بوتون کنجلیکی صارنجه بوده دوشونلیدی ویاپیلیدی که اصل مقصدمده عروضک طرد ایدلسنده کی سببی ایضاح ایتمکدن عبارتدر .

بوندن یک جوق ییل اول ملکتمزده آجیلان ، عجم برستی ، دورنده لسانزه کیرمن برجوق کلهلریله برابر ایرانک اوزون آهنکیده کیرمشدی . شاعرلر «باش ، پاشا ، کبی کلهلری بیلده درت الف مقداری چکدرک اوقیورلردی . لسانک حقیقی شیوه سی ، بویله صنی بر آهنکله بوزولوب ، یابانچی کلهلریله قایتاشنجه مجبوری اولارق اونلرک آلتی اولان عروضده کیرمشدی .

حال بوکه عروض بزم دینلرک وزنی دکلدی . او ، عربک عجمک و عجمه شمش اولان ساخته عثمانلیجه «نک وزنی اولایاپیردی . چونکه بزم لسانلرک ، تورکجه نک بینه سندن دوغمامشدی .

بو حقیقت اسکی قافالره کیره مده دی . وزنک لسانک بذه اصلیه سندن دوغدیغنی کیمسه دوشونمور ، کیمسه بیلیمور کیددی . حال بوکه هیچ بروقت ایدورمه برون یاپیلوبده زورایله ایچریسه کلهلر دولدوریلهرق شعر سویله نه من !

وزن لساندن دوغار ، نته کیم عروض وزنی ده برعرب متفکری ، خلیل ابن احمد ، عربجه شعرلری تدقیق ایدرک بولمش و صوگرا « فعل » ماده اصلیه سی آلوب بوکون بیلدیگمز عمومی نورنکلری وجوده کتیرمشدر .

بویوک بر افراطله عجماشدیریلن تورکجه مزده اووقتلرک آغیر بر آهنکه مالک اولان « فاعلاتن ، فاعلات » ، « مضاعیان ، مضاعیلن » ، « مستفعلاتن ، مستفعلاتن » آلت کبی اوزون هجملری جوق وزنلر قوللانلغه باشلانمشدی . حال بوکه ، تورکجه تماماً قصه هجملردن مرکب بر دیل اولدیغنی ایچین یک جوق سنه لر صوگرا یاواش یاواش بومرضی حال قالقوبده عجمک تاثیر سونمکه باشلانجه عروضک نسبتاً قصه هجملی اولان « فاعلاتن مضاعیان فاعلن » ، « مفعول فاعلات مضاعیل فاعلن » ، « مفعول مضاعیل مضاعیل فاعلن » کبی شکللری کثرتله قوللانلغه ، دیگر آغیر آهنکلی وزنلرده یاواش یاواش اونوتولمغه باشلادی .

فقط برمدت صوگرا بوده کافی کله دی ، چونکه عروضک آلت قصه آهنکلی وزنی بیلده بزم بوکون قبول ایدرک قوللاندیغمز قونوشولان دیلی حقیقی شکلده بزم ایدمه جهک قادار اوزون هجملی کلهلره محتاج بر وزن ایدی . ایشته بونک ایچیندرکه مذکور آلت آرتق بوتون بوتون ترک ایدیلهرک بزم لسانلرک قلبدن دوغمش اولان هجه وزنی قبول ایدلیدی .

عروضک قصورلری یک جوقدر . او مثلاً « آطه لر ده گزی ، آناتولی ، کلینورم ، کیده جگم ، سویورم الخ » کبی کلهلری قطعاً قبول ایتمه مکده و بر جوق کوزل کلهلری بزمی ده بوزارق آلتده اصرار ایتدیکی کبی کتابة کچیرمک ایسته دیکمز حیات دینلک خارجنده کی بر جوق اسکی کلهلرکده یاشامه نه سبب اولیور . مثلاً ، اسکیدن عروضک آلت حرارتلی بر مدافعی اولدیغنی حالده بوکون اوگا « مصرعلری بر پروسیا عسکری کبی دیم دیک یوروتن صیقی بر قورصه ، دییه ن یچی کمال بکک

بو وزنله سويله دککری اڭ کوزل مصرعلرده بيله صايدیغمز او قصورلره تصادف ایدیهیلرز . ایشته :
ایچنده بوسه دن ئولش (وجود) لر بوکولور .

مصرعنده کی (وجود) کله بی هر حالده قونوشولان دیلده بونک یاریسی قادار بيله چکیلمیور .
صوگرا استانبولده قونوشولان تورکجه بی عروض واسطه سيله کتابة کچیرمک ایچین اڭ چوق
اوغراشانلردن ینه یحیی کمال و خالد فخری بکلرک صوڭ یازیلرنده بيله اجنبی کله لر - ینه و نارین بر
دوداق آراسندن صیریتان چوروک بردیش چیرکینلگیله - تصادف ایدیلیور :

فیژ وجودک صاری کللر گبی (تر) !
سجیلیا گنجلری (عربان) اوموزلرنده (سبو) ...
پایار بو (مخفله) (اعصابی) کوشه تن بر (بو) .
آلنلرندن ده چپ چوره گلدن (افسر) لر ،
(گریه) یله بز وداع ایدیورکن او بلده یه

یحیی کمال

(شب چراغلر) یاقاردی (سعد آباد) .
قانادنن (نسیم) اڭ آقدی (ملال) .
پایا اولاد آزار ، قادین (معشوق) ...
کیمی (ظلمتده) بر کفن بکلر ،
گولیکز داغما (سرآزاده) !
هیچ دوشونه زکه ایلکله یین (باد) اڭ

خالد فخری

بو مثاللری یازدقن صوگرا فضله برشی سويلگه حاجت قالمیور . چونکه اوزرلرنده اوزون بر سعی
و مقدس بر صنعت اندیشه سيله چالیشیلدیغی حالده ینه بویه لکه لی مصرعلرک چیقمه سی ادعایزده نه قادار
حقلی اولدیغمزی اثبات ایچین کافیدر .

ثانیاً عروض او یله بر آلت که ، شاعرلر اونکله کوزل ، تمیز برشی یاپاچم دییه اوغراشدیجه
بوتون بوتون باطاق بر وادی یه صاییدیورلر و اوزمان معنا ، دوزگون قافیه ، دوزگون کله خاطری
ایچین همان همان فدا ایدیلیور !

ادعای اثبات ایچین خالد فخری بکلک « خانجی » آدلی بر منظومه سنی کویستره بیلیرم که مصراعلر
تکرر تکرر یك کوزل و قافیه اعتباریله ده غایت زنگین اولدیغی حالده دقت ایدرایسه ک معنا اعتباریله آرالرنده
صیتی بر اقربالق دکل ، صمیمی بر قومشو مناسبتی بيله بولامایز . اوندی ، بنم دویدیغم و گوردیگم یالنگز
غایت کوزل قافیه لر ایله موسیقی و نهایتسز بر ابهام قارا گلغیدر !

عروضک دیگر بویوک بر قصوری داها واردر که اوده ، بو آلتله ترنم ایدیلن شعرلرده مطلق
وزنک قولاغه چاریماسیدر .

عروضله سويله نن شعرلرده یحیی کمالک Rythme (نظم) دیدیگی درونی آهنگ وزنه غالب کله میور .

مثال ایسته ینلره عروضله یازیلش بوتون شعرلری اوقورم ! یالکیز بویوک شاعر نریم ک بعضی مصرعلری باکما جواب اولمق اوزره کوستریله بیلیرسه ده ، بولرده قطعاً عروض ایله سویلنمش دکلدر ! بن هجه وزینک کارینه اوله رق بویوک برمنونیتله کوربیورم که وزن سزیمله دن سویله ن هر عروضله یازلمش شعر هجه نک مالیدر . مثلاً ندیمک :

نیم صون پیمانه یی ساقی تمام ایتدک بنی

ویا خود :

آیاغک صافینه رق باصمه آمان سلطانم
دوکوان می قیریلان شیده رندان اولسون

مصرعلری قطعاً عروضک دکلدر . برنجی مصرعی اوقورکن بز هیچ بروقت :

نیم صون پی - مانه یی سا - قی تمام ایت - دک بنی
فاعلاتن - فاعلاتن - فاعلاتن - فاعلن

آهنکینی دویمایز . مصرع یالکیز بر یرده قیریلشدر ، یالکیز بر یرده دورمق احتیاجی حس ایدرز :

نیم صون پیمانه یی - ساقی تمام ایتدک بنی

کبی .

حال بوکه نه . نیم صون پیمانه یی . نه ده . ساقی تمام ایتدک بنی . بارچه لری آیری آیری قطع
ایدلکدن سوگرا بر آرایه کتیرلنجه عروضک معلوم بحرلرندن هیچ برنجی افاده ایتمز !
دیگر مصراعلرده طبعی بویله در .

او حالده آکلاشیلیور که عروضله یازیلدیغی حالده بیله کندیسند شعریت بولان ، درونی آهنگ
حس ایدیان هر مصرع عروضه دکل ، تورکجه نک وزنی اولان ، تورکجه نک بیئه اصله سندن دوغمش
اولان هجه وزیننه ، یعنی حقیقی ، ملی وزنمزه عاقددر !

سوگرا شوده اونوتولماملی که بزم بوکون قوللانیدیغمز هجه وزنی بزدن اولکی نسلک آراسنده
یتیشن ، بعض حقیقی کورمک سعادتنه نائل اولمش ، طالعی شاعرلرک قوللانیدیغی وزن ده دکلدر .
بز کنجملر ، او ، قوری وقائی آلتنه بر روح ، بر آهنگ ویردک . آرتق اون ایسته دیکمز کبی بوکوب
قیربیور ، ایسته دیکمز کبی ایلمته بیلدیورز .